

**Світоглядно-методологічна орієнтація соціальної роботи:
екзистенційно-гуманістичний підхід**

Сучасна гуманітаристика перебуває у ситуації, яку суспільствознавці порівнюють із «багатовекторною» політикою нашої держави: методологічний плюралізм породжує не конкуренцію світоглядно-теоретичних підходів, а засилля застарілих методологем та ультрамодерних теорій. Більше того, вітчизняними дослідниками висловлюється думка про те, що таке розмаїття теоретичних підходів спрямоване на «поборювання українства», адже поза увагою лишається методологія національного буття [1, 35].

Розділяючи таку думку підкреслимо, що з'ясування методологічних засад соціальної роботи в Україні неможливе без урахування особливостей національної духовної культури. Як суспільно-практична діяльність соціальна робота закорінена в духовних традиціях народу, тому вироблення світоглядно-філософської орієнтації соціального працівника без розуміння націокультурного контексту може виявитись малоефективним в умовах українського суспільства.

В сучасних реаліях українського суспільного буття соціальна робота набуває особливого статусу як фахова діяльність, наука та навчальна дисципліна. Надшвидкісні темпи становлення постіндустріальної цивілізації, загострюють соціальні проблеми, зумовлюють перетворення у соціально-економічній та політичній сферах суспільства, призводять до зростання кількості людей, виключених із соціального дискурсу. В умовах погіршення стану соціальної сфери (декваліфікації, депрофесіоналізації, погіршення здоров'я населення, маргіналізації, злочинності, убогості системи освіти, охорони здоров'я, культури тощо), соціальна робота має постійно проблематичний характер, є відкритою перед несподіванками і проблемами суспільного буття.

Роль філософії у побудові соціальної роботи надзвичайно важлива. Сфера філософії, як особливого типу духовної діяльності людини, зорієнтована на усвідомлення граничних підстав людського буття, кола смисложиттєвих проблем. Проблеми життя і смерті, свободи і необхідності, щастя, визначення сутності людини й міри її можливостей, здійснення людиною своєї мети у цьому світі; питання, що визначають зміст духовного життя людини, народу – ось коло філософських проблем, що виокремлюють специфіку цієї галузі духовної діяльності людства. Філософія є цариною, де здійснюється усвідомлення найзагальніших духовних потреб людини.

Світоглядно-філософська основа завжди становить глибинне підґрунтя ідейно-світоглядної позиції соціального працівника, що накладає неодмінний відбиток на результати його діяльності. Такою основою, на наш погляд, здатна стати екзистенційно-гуманістична методологія, яка розглядає людину з точки зору способу присутності її у світі. В рамках такого методологічного підходу визнається, що відмінність людини у світі полягає у способі її світоіснування, а статус людини у світі – це статус світозасновної субстанції. В цьому сенсі соціальна робота має всеохоплюючий характер і зміст, дивиться в корінь всіх людських проблем – у тип, спосіб самоіснування людства та кожної окремої людини.

В центрі соціальної роботи, як справедливо підкреслюють вітчизняні фахівці з питань її теоретичної орієнтації, – особистість [2, 9]. Отож, соціальний працівник завжди має справу з екзистенційним світом, тобто світом існування людської одиничності (індивідуальності). Про цей світ важко скласти остаточні уявлення, адже він має певні властивості, які принципово відрізняють його від світу біологічного, фізичного. Йдеться, насамперед, про такі ознаки екзистенційного світу людини, як анонімність (реальне життя людини розгортається у світі, який здається невідомим), хаотичність (люди співіснують як знеособлені атоми), конфліктність (у формі допомоги один одному люди діють один проти одного), співбуттєвість байдужостей (люди байдужі один до одного) тощо.

Основним принципом упорядкування екзистенційного світу є гуманізм, суть якого зводиться до самовідтворення суспільства, (а ширше – людського роду). Гуманізм не є штучним, суто інтелектуальним витвором групи освічених людей, адже сучасна наука доводить, що правильно витлумачений гуманізм є могутнім чинником гармонізації не тільки суспільного буття, а й відносин з людським довкіллям. Гуманізм визнає людське життя як вищу цінність, орієнтує на створення умов, які сприяють максимальному розвитку всіх потенцій людського духу. Йдеться про «екзистенційний» заклик до людини, сутнісного прагнення реалізації цінностей, які б надали сенс її буттю. Переосмислення суцього та істини буття можливо лише з позицій «вічних» та «абсолютних» цінностей, якими є людяність, добротність, мудрість, добро.

Соціальна робота є гуманістично орієнтованою, адже:

- несе морально-виховний потенціал в основі якого лежить архетип співмірності відносин людини до людини та світу;

- є не опікою, не наданням індивідові певних благ матеріального, соціального і культурного характеру, а, насамперед, способом і каналом включення людей у функціонування суспільства;

- підтримує соціальне начало життя людей (батьківство, дитинство, старість).

Екзистенційно-гуманістичний підхід до розкриття суті понять, онтологічних, гносеологічних, аксіологічних постулатів про людину, добротність, взаємодопомогу, добро відкриває суттєві можливості для розробки ефективної світоглядно-методологічної орієнтації соціальної роботи в умовах сучасного українського суспільства.

Література:

1. Радевич-Винницький Я.К. Про методологію українознавства і методологічний статус української мови / Радевич-Винницький Я.К. // Зб. наук. пр. НДІУ. – К. – Том V. – 2005. – с. 34-42.

2. Соціальна робота: В 3 ч. / [Н.Б. Бондаренко, І.М. Грига, Н.В. Кабаченко та ін.]; За ред. Т.Семигіної та І.Григи.: – К.: Вид. дім «Києво-могилянська академія», 2004. – Ч. 1: Основи соціальної роботи. – 2004.